

LBRIS

We know
books

CARTEA ROMÂNEASCĂ DE ESEURI

Kafka și crocodilul

Prefață de Gabriela Glăvan

**CIPRIAN
VĂLCAN**

<i>Jocul iluziilor</i> (Gabriela Glăvan)	5
Zei, împărați, cerșetori.	11
Oameni și lei	14
Splendoarea artificiei	17
Nucile Macadamia	20
Mustața lui Nietzsche	24
O lege englezească	27
Boala somnului	30
Chirurgul și ficatul	34
Kafka și crocodilul	38
Utopiile eunucilor	42
Filosoofi pe Marte	46
Poeții și pisicile	49
Bărcuțe de hârtie	53
Orlando furioso și unghiera de pe Lună	56
Teoria amantelor	60
Colecția de pitici	64
Legenda soldatului japonez	67
Frizerul și zeii	70
Turgheniev, Tolstoi, Tyson	73
Virtuțile lenei	77
Sentimentul bolivian al ființei	80
Frizerul lui Hollande	83

Sartre și maimuța	86
Povestea lui Alberoni și Manzoni	89
Muștele dadaiştilor	93
Platon și vrăjitorii	97
Rechinul din metrou	100
Ungurii de pe Sirius	103
Buddha și hipodromul	106
Obsesia bărbierului	109
Republica Filateliştilor	113
Povestea lui Matt Murphy	116
Contabila și crocodilul	120
Potemkin, Ubu, Putin	123
Maximinus cel Crud	126
Omul cu porcii	129
Templul șobolanilor	132
Împăratul cel gras	136
Despre tancuri, jivine și vin	139
Shakespeare și cimpanzeul	142
Omul fără pantaloni	146
Românul și părțile genitale	149
Omul din Lună	153
Șopârla din ureche	156
Ultimul lustragiu și porcul lui Kusturica	159

Alte titluri din portofoliu

CARTEA ROMÂNEASCĂ DE STUDII LITERARE

Noile cronici de la Snagov

EDITURA
CARTEA ROMÂNEASCĂ

DAN
CRISTEA

Zei, împărați, cerșetori

„Zeci de doctori și asistenți de la spitalul Loreto Mare din Napoli se afla sub arest la domiciliu după ce o investigație a evidențiat faptul că nu erau la muncă în timpul programului, scrie «The Guardian». Doctorii și asistenții se numără printre cei 94 de angajați ai spitalului din Napoli vizati în cadrul unei investigații oficiale a poliției. Un supraveghetor de la spitalul Loreto Mare a fost găsit muncind ca bucatar-sef într-un hotel, iar un doctor a fost văzut jucând tenis și mergând la cumpărături în timp ce, potrivit documentelor oficiale ale spitalului, era în tura. Doi angajați ai spitalului au fost prinși pontând 20 de colegi în fiecare zi pentru a părea că aceștia sunt la muncă. Poliția a anunțat vineri că 55 dintre suspecti au fost puși sub arest la domiciliu. În încercarea de a lupta împotriva corupției din sectorul public ineficient, guvernul italian a transpus în lege o măsură de a suspenda imediat persoanele care sunt prinse că evită să își facă datoria la locul de muncă, urmând că o investigație să stabilească dacă ar trebui să fie concediate. Managerii care nu respectă noile legi risca să fie și ei, la rândul lor, concediați.“ („HotNews“, 25 februarie 2017)

Napoli e un oraș în care poți doar să tai frunză la câini, să tragi mîța de coadă, să dai sfoară la zmeu, să plimbi mielul, să arzi gazul de pomană, să stai cu picioarele pe pereți. La Napoli ai puține opțiuni: poți să fii zeu atras de *otium*, cerșetor cu un zâmbet de filosof relativist, împărat sătul de intrigile de la curte, artist în vilegiatură, fotbalist purtat pe brațe de mulțimile de

tifosi în delir. Stahanov n-are loc pentru frenezia-i buimacă pe străduțele pentru gnomi buclucași din cartierele spaniole, nici pe terasele somptuoaselor vile din Vomero (desenate parcă fie pentru orgiile monstruoase ale unor aristocrați plictisiți de ei înșiși, fie pentru bucuria senină a unor astronomi excentrici ce nu se mai satură să contemple cerul), nici printre turiștii care se plimbă cu o lentoare studiată de-a lungul mării de la Santa Lucia la Mergellina, incapabili să creadă că văd și Vezuviul, și insula Capri, și Castel dell'Ovo, ba și misteriosul promontoriu Posillipo. Dacă vrea să nu-și piardă mințile, Stahanov e obligat să-și părăsească în grabă hotelul, să-i lase cât mai repede în urmă pe cei care se bucură să nu facă nimic, să șteargă amintirile despre lenea ce domnește netulburată asupra orașului. El poate să-și găsească fericirea în giganticele furnicare ale Asiei ori în vreun frenetic megalopolis american, acolo unde oamenii muncesc până când pier de epuizare, obsedați de ideea că trebuie să facă mereu mai mult și mai mult, însă nu are voie să mai calce vreodată pe la Napoli, unde oamenii știu de la început că a munci e doar o eroare de tinerețe, o prejudecată de care cei înțelepți sunt capabili a se dezbara într-o clipă.

Stahanov n-ar avea mai mult succes nici la Veneția, energia lui ar fi brusc spulberată de întâlnirea cu ilustrele spectre ce nu se mai satură să plutească deasupra orașului, colecționate cu acribie de un daimon local ce pare să-și fi propus să nu rateze nicio celebritate văzută vreodată pe Canal Grande. Dacă la Napoli e uluit de bucuria cu care locuitorii orașului își trăiesc lenea, de formidabila vitalitate a celor obișnuți să lăncezească plini de fericire, gândindu-se fie la plăceri rafinate ale simțurilor, fie la câte un tulburător apus de soare, Stahanov e izbit la Veneția de resemnarea adâncă a gondolierilor obligați să se maimuțărească pentru a atrage clienți, de melancolia supraveghetorilor din muzee, de tristețea

apăsătoare a vânzătorilor de suveniruri, de privirea pierdută a câte unui bătrân cu alură aristocratică plimbându-se la întâmplare pe străduțele menite altcândva să fie parte a unui criptic labirint, devenite acum doar obstacole supărătoare pentru tot mai numeroșii turiști rătăciți. Dacă ar avea răbdare să intre în muzee, ceea ce nu se va întâmpla probabil niciodată, el ar putea să vadă cum sângele curge din belșug în tablourile păstrate la Napoli, cum umbra energiei necurmăte a lui Caravaggio domină locul. Nici nu ar trebui să vadă prea multe pânze – i-ar fi de ajuns *Juditha decapitându-l pe Holofern*, copia unui tablou de Caravaggio realizată de Louis Finson, și *Martiriul Sfintei Ursula*, ultima pictură a lui Caravaggio. În schimb, la Veneția ar da peste ruine – ruinele din *Furtuna* lui Giorgione sau trupul ruinat de suferință al lui Isus din magnifica *Pietà* a lui Cosmè Tura. La Napoli ar putea percepe teribila voință de a trăi ce se poate preface într-o singură clipă în necruțătoare voință de a ucide, forța stihinică ce poate hrăni atât progeniturile artei, cât și progeniturile crimei. La Veneția ar trebui să aștepte inevitabila prăbușire, evacuarea ultimilor locuitori catatonici ai orașului și transformarea vechii cetăți a dogilor într-o necropolă de lux pentru miliardarii Europei, un loc în care oamenii nu se vor mai gândi să trăiască, ci vor veni doar să moară în liniște, jinduind la un loc de îngropăciune sau în Piața San Marco, sau pe insula San Michele.

Hans Blumenberg, *Lions*, Les Belles Lettres, Paris, 2014, p. 11:

„Hebbel relève dans son journal, en 1855, une curiosité tirée de l'encyclopédiste médiéval Vincent de Beauvais, que pour sa part l'auteur de *Speculum Maius* affirme avoir empruntée à des chroniqueurs arabes et que la revue *Weimarisches Jahrbuch*, avait jugé digne d'être transmise à ses lecteurs, dans son volume I de l'année 1854: *La vue d'un homme donne la fièvre au lion. Mais dans ce cas il mange un singe et se retrouve guéri. Similia similibus.*“

Febra cu care se pricopsește bietul leu ce are neșansa de a vedea un om ar putea să aibă mai multe explicații. E posibil ca leul să intuiască puterea omului, viclenia lui endemică, strania-i încăpățănare de a născoci și meșteri capcane, iar asta i-ar ajunge pentru a dobândi convingerea că e imposibil să-i impună lupta dreaptă, că el va prefera mereu subterfugiul, ocolul, ajutorul armelor, nebizuindu-se niciodată până la capăt doar pe tăria propriului trup. Cuprins de teamă în fața unei asemenea arătări fără noimă, la jumătatea distanței dintre natură și artificiu, leul dă înapoi, nu se mai simte deloc confortabil, e apucat de o stranie senzație de rău organic, de parcă o subtilă otrăvă i-ar fi fost picurată în corp. Febra e simptomul neputinței de a încadra în mod corespunzător o asemenea ființă compozită, e dovada unui impas taxonomic. Neputând să înțeleagă, leul e biruit de spaimă, reacțiile-i naturale nu mai par suficiente, colții și ghearele se dovedesc desuete pentru a-i impune dominația. Iar un

leu care nu poate să domine trebuie să moară. E singura lecție pe care ne-o oferă istoria naturală.

A doua explicație ar fi aceea că leului îi e silă de oameni, vederea lor îl îmbolnăvește, prezența lor îi strecoară îndoiala în minte, punându-i sub semnul întrebării toate certitudinile dobândite în savană. Principiile lui estetice sunt radical contrazise de această ființă ce i se pare neterminată, ale cărei slăbiciuni și însușiri dizarmonice o transformă într-o prezență hidoasă, într-o urmă grotescă a capriciilor Creatorului. Aflat în prezența unui monstru, leul ar prefera să întoarcă privirea, ignorând în mod superior istoria eșecurilor naturii. Dar dacă îi e peste putință să evite oroarea, așa cum se întâmplă uneori, nu-i mai rămâne decât o singură armă – dezgustul. Febra e doar semnul neputinței lui de a se acomoda cu impurul și urâtul, o sănătoasă deprindere naturală ce-l ferește de complicații ulterioare, ajutându-l să se țină la distanță de autointitulatul *homo sapiens sapiens*.

Nu e deloc exclus însă ca leului să-i fie, de fapt, milă de oameni, să le simtă fragilitatea, nesiguranța, complexe și micimea. Sigur pe el, demn, superior, mândru se află în fața unor indivizi bolnavi de o veșnică șovăială, dominați de impulsuri contradictorii, de spaime imposibil de controlat sau de speranțe luxuriante. Fără convingeri ferme, fără idealuri neschimbătoare, fără virtuți de nezdruccinat, supuși mereu metamorfozei, evoluției, modei, întotdeauna cinici, anarhici, abulici, oamenii par în așteptarea unei catastrofe care să-i remodeleze radical, decupându-le astfel nu numai privirea asupra realității, ci și privirea pe care o întorc spre ei înșiși. Incapabili să se transforme singuri, incapabili să iasă din prizonieratul în care îi mențin sâcâitoarele lor obsesii și fascinațiile lor morbide, ei caută mereu un ghid, un salvator, un profet, eșuând în mod exasperant, ratând mereu ținta, ținându-se mereu departe de calea ce i-ar putea duce spre izbândă.

Deși se feresc din toate puterile de un asemenea deznodământ, poate că singura lor ieșire din acest impas ar fi tocmai întâlnirea cu un leu, întâlnirea cu un leu care să consimtă să-i mănânce...

În prima situație, leul care mănâncă o maimuță o face, probabil, pentru a-și învinge teama, încercând să se consoleze cu falsa impresie că, reușind să învingă copia parodică a omului, va izbuti, în cele din urmă, să-l învingă și pe el, punând astfel capăt anarhiei pricinuite de apariția lui scandalosă în sânul creației și restaurând sacra ordine naturală, de a cărei reconstituire se simte direct responsabil.

În al doilea caz, leul pare să urmărească stărpirea oricăror asemănări cu respingătoarea ființă care e omul, străduindu-se să împiedice răspândirea dizarmonicului în natură. Incapabil să-și învingă dezgustul și să se îndrepte chiar împotriva omului, a cărui simplă privire îi provoacă o greață intensă, aducându-l în pragul bolii, leul se mulțumește să-i devoreze pastșa, înfruptându-se cu nedisimulată plăcere din nereușita-i caricatură.

În ultima situație, leul acționează preventiv, înfricoșat, cel mai probabil, de îngrozitorul deznodământ care o așteaptă pe maimuța ce s-ar apuca să-și imite ruda mai elevată, punându-și în minte să evolueze. Pornind de la dureroasa experiență a omului, el e convins că babuinul, lingurul cenușiu, cimpanzeul, macacul, gorila, toate aceste animale splendide în libera lor nepăsare ar începe să fie apăsate de teribile crize de conștiință, s-ar simți zdrobite de complexe, ar începe să investească în nesăbuite iluzii, și-ar ruina sănătatea mintală creând utopii ce le-ar consuma întreaga energie, fără să le aducă în schimb nici cea mai mărunță satisfacție. Pentru a le scuti de contemplarea dureroasă a unui eșec inevitabil, leul își face datoria de caritate, se năpustește să le mănânce...

Splendoarea artificului

Marcel Granet, *La civilisation chinoise*, Seuil, Paris, 1968, p. 287:

„Un chef ne peut ni jouer ni plaisanter: ce qu'il a fait est fait, ce qu'il a dit est dit. Il doit entendre uniquement de la musique régulière; il doit se tenir strictement droit; il ne peut s'asseoir que correctement sur une natte correctement disposée; il ne doit manger que des repas composés selon les règles; il ne peut marcher que d'un pas exactement mesuré.”

Impecabil dresor de oameni, aristocratul își dobândește abilitățile de stăpân în urma unui dresaj minuțios și sever la care este supus el însuși încă din primii ani de viață. Ființă antinaturală prin excelență, își hrănește superioritatea față de oamenii de rând grație splendei interiorizării a artificului care ajunge să devină în cazul său adevărata-i natură. Exersând cu încăpățănare sub supravegherea diverșilor săi educatori rolul ce i-a fost atribuit din naștere, ajunge să devină un comediant desăvârșit, stăpânind cele mai rafinate nuanțe, dominându-și cu măiestrie emoțiile, modulându-și timbrul vocii în funcție de semnificația fiecărei acțiuni în parte, fără să ofere nici prea mult, dar nici prea puțin, mereu just, mereu fermecător, mereu perfect în limitele idealului a cărui întruchipare s-a obișnuit să devină. Admirat de supuși pentru rigoarea jocului său de scenă, pentru continuitatea imperturbabilă a comportamentului său mereu egal cu sine, pentru virtuozitatea cu care-și oferă întru venerare virtuțile, nu-și permite să dezamăgească nici măcar o singură clipă, nu poate să rateze nici măcar un singur pas, nu poate să rostească nici

măcar o singură frază fără sensuri profunde. Superioritatea lui trebuie demonstrată în fiecare dintre secvențele vieții lui zilnice accesibile celor din jur. Ar putea să-și scoată masca solemnă doar când ar rămâne singur, însă, după atât exercițiu, o asemenea operațiune i se pare mult prea incomodă, preferă să continue să-și interpreteze personajul chiar și în intimitate, amuzându-se să se joace pe sine însuși pentru sine însuși, mulțumit de sine numai dacă se poate convinge să se aplaude la final.

Marionetă somptuoasă, pusă în mișcare mereu de voințe străine (ba sfaturile altora pe care trebuie să le asimileze, ba așteptările altora pe care trebuie să le împlinească), el își jertfește senin impulsurile și trăirile pentru a ilustra triumful unei teze la care țin toți măștrii săi: natura e sălbatică, înspăimântătoare, barbară. Lăsată de capul ei, nu poate să ducă decât la haos, anarhie, catastrofă, antrenând în turbionul pe care-l pune în mișcare chipuri și umbre, cetăți și statui, spaime și vise. Viața în societate, viața reglată de rituri și legi, e o viață supusă controlului deplin al rațiunii și tocmai de aceea toate aspectele ei trebuie stabilite cu minuțiozitate, fără a lăsa nimic la întâmplare, fără a lăsa nimic în voia capriciului. Naturii trebuie să i se pună căpăstru, ea trebuie îndrumată, îndreptată, încadrată, sperându-se că ar putea să fie în cele din urmă transmutată, controlată, înnobilită.

Aristocratul nu ezită să-și facă datoria, ținându-se cu îndărătnicie de parte de lumea celor ce cred că pot să trăiască la întâmplare, fără a încerca nicio clipă să se țină în frâu. Pentru el, eticheta e o armură, o pavază invincibilă, un zid imposibil de străpuns în spatele căruia oamenii de excepție – asemenea lui – știu să se așeze cu toată distincția pe care au dobândit-o prin exercițiu, stabilind astfel inevitabila separație dintre ei și ceilalți oameni, dintre solemnitatea aparițiilor teatrale și rânjelele nedumerite ale spectatorilor incapabili să joace vreun rol.

Din perspectiva lui, nu există nicio îndoială că istoria poate fi făcută doar de aceia care au învățat cum se urcă pe scenă, fixându-și impecabil costumele de paradă și pregătindu-și tiradele, în vreme ce niște simpli privitori nu pot decât să-și aranjeze cu stânjenală veșmintele aflate în neorânduială și să tușească încurcați, holbându-se cu stupoare la întâmplările grandioase la care vor fi mereu incapabili să ia parte.